

Dönem : 1
Toplantı : 4

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 983

İl özel idarelerinin ve belediyelerin gelirlerinden pay ayrılmasına dair mevcut kanunlardaki bâzı maddelerin değiştirilmesine, bâzı maddelerin kaldırılmasına dair kanun tasarısı ve İçişleri ve Plân komisyonları raporları (1/853)

T. C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi

Sayı : 71-106/1730

28 . 4 . 1965

Millet Meclisi Başkanlığına

İçişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 22/4/1965 tarihinde kararlaştırılan «İl özel idarelerinin ve belediyelerin gelirlerinden pay ayrılmasına dair mevcut kanunlardaki bâzı maddelerin değiştirilmesine, bâzı maddelerin kaldırılmasına dair kanun tasarısı» gerekçesiyle birlikte sunulmuştur

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Suad Hayri Ürgüplü
Başbakan

GEREKÇE

1933 yılından bu yana yeniden teşkili eihetine gidilen bâzı idare veya teşekküllerin mali kaynaklarının takviyesi zaruretinin hissedildiği yahut bâzı sosyal dâvaların halli imkânlarının bulunmadığı hallerde mahallî idarelerimiz meyanındaki il özel idareleri ve belediyelerin bütçelerine başvurulmuştur. Nitekim o tarihten bugüne kadar yayımlanmış bulunan çeşitli kanunlarla mezkûr idareler bütçelerinden yedi ayrı pay ayrılması derpiş edilmiştir.

Bunlar sırasıyla şunlardır :

1. İlk olarak 11.6.1933 tarihli ve 2301 sayılı Belediyeler Bankası hakkındaki Kanunun 5 nci maddesi ile yeniden kurulan (Belediyeler Bankası) sermayesinin teşekkülü için bütün belediyeler bütçelerinden % 5 miktarında bir hisse verilmesine tevessül edilmiştir. Üç yıl önce kabul ve yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanununun 131 nci maddesine her sene belediye bütçelerine mevzu varıdatın sâfi miktarı hesabedilerek bunun % 5 nin 20 yıl müddetle ihtiyat akçesi olarak ayrılacağı ve belediyelere mahsus bir bankanın teessüsüne kadar bu mebalığın bir millî bankaya yatırılacağı belirtildiğinden durum gayet tabiidir. Bununla beraber zikri geçen bankanın mahiyetinin değiştirilerek İller Bankası haline ifrağı üzerine 13.6.1945 tarihli ve 4759 sayılı Kanunla belediyelerin yanı sıra il özel idarelerinin de % 5 oranında pay vermeleri gerekmiştir.

2. 27.6.1938 tarihli ve 3502 sayılı Hava taarruzlarına karşı korunma Kanunu ile bu maksatla il özel idareleri ve belediyelerin bütçelerine İçişleri Bakanlığı ile anlaşarak muayyen birer meblâğın konulması istihdaf edilmiştir. Bu hususa mütelaîr düzenlenen Hava taarruzlarına karşı pasif müdafaa Tüzüğünde de hakiki miktar tesbit edilmeyerek keyfiyet yine İçişleri Bakanlığının takdîrine bırakılmıştır. Sivil müdafaa konusunda yayımlanan diğer kanunlarda da örneğin 7.8.1944 tarihli ve 4656 sayılı Kanunda olduğu gibi bâzı mükellefiyetlerden bahsedilmişse de bunlar ârizi mahiyette oldukları için üzerlerinde durulmıyacaktı.

Bu kanun 9.6.1958 tarihli ve 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ile yürürlükten kaldırılarak il özel idareleri ve belediyelerin bazı gelirler hariç bir yıl evvelki gelirleri tutarının % 0,5 i nisbetinde pay vermeleri benimsenmiş ve böylece payın katı miktarı sınırlandırılmıştır. Mezkûr kanunda 21.10.1960 tarihli ve 107 sayılı Kanunla yapılan bir değişiklikle bu payın aynı şartlarla ve fakat halihazır yıl bütçelerinden yine benzeri oranda verilmesi uygun görülmüştür. Bittabi kesinhesap rakamlarından inhiraf edildiği için pay miktarında da çoğalma vukubulmuştur.

3. 29.6.1958 tarihli ve 3530 sayılı Kanununun 19 ncu maddesiyle bir yıl evvelki tahsilât yekûnları nazarı itibara alınarak il özel idareleri bütçelerine % 2, geliri 50 000 liradan fazla olan belediyeler bütçelerine % 4 oranında beden terbiyesi payı konması kabul edilmiştir. Kanun vâzının gayesi hilâfına 1938 yılından itibaren toptan fiyat endekslerinin büyük artışı karşısında geliri 50 000 liradan az belediye kalmadığına göre bugün fiilen hemen hemen bütün belediyeler bu payı ödemek zorunda kalmışlardır.

4. 21.1.1946 tarihli ve 4837 sayılı Kanununun 13 ncu maddesiyle İş ve İşçi Bulma Kurumu şubesinin açılmasına karar verilen yerlerdeki il özel idareleri ve belediyeler gelirlerinin % 1 inden çok olmamak üzere ödenek konulması derpiş olunmuştur. Azami miktarın gösterilmesi sebebiyle tıpkı muhtaç asker ailelerine tefriki istenilen paralarda olduğu gibi bunun ilk plânda kanuni bir pay şeklini almamış bulunmasına rağmen bilâhara 1.3.1950 tarihli ve 5562 sayılı Kanunla mezkûr maddenin tadili cihetine gidilmiş ve kendisine mecburilik varfı tanınmıştır. Nitekim halen yürürlükte bulunan bu madde gereğince bir veya birkaç il ve belediyeyi içerisine alan kurum şubelerinin bölge sınırları dâhilindeki il özel idareleri bütçelerine % 0,5 gelirleri tutarı 100 000 liradan 2 000 000 na kadar olan belediyelerin bütçelerine % 0,5 gelirleri tutarı 2 000 000 lira veya daha fazla bulunan belediyelerin bütçelerine % 1 oranında ödenek konulması mecburidir.

5. 8.6.1963 tarihli ve 2284 sayılı Kanunla Halk Bankası namı ile bir, anonim şirket kururken bunun sermayesine sadece Maliye Bakanlığının muayyen bir ölçüde iştirakine yetki verilmiş bilâhara mezkûr kanununun 2 ncu maddesinde 24.3.1950 tarihli ve 5652 sayılı Kanunla yapılan bir değişiklikle il özel idareleri ve belediyelerin her yıl gelirlerinin % 0,5 inden aşağı olmamak üzere bütçelerinden iştirak hisseleri tefrikleri uygun görülmüştür.

6. 21.5.1949 tarihli ve 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar hakkındaki Kanunla bu maksadın tahakkuku için belediye bütçelerinin % 1 nin, il özel idareleri bütçelerinin % 0,5 nin tefriki mülâhaza edilmişken bu kanunu kaldırıp onun yerine kâim olan 15.5.1957 tarihli ve 6972 sayılı Kanunla her iki mahalli idare bütçelerinden seyyanen % 1 verilmesi cihetine gidilmiştir.

7. Nühayet 5.1.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile il özel idareleri bütçelerine bu kanun gereğince sağlanacak gelirler hariç ve 1960 malî yılında İlköğretim tahsis edilen miktardan az olmamak üzere yıllık gelirlerinin en az % 20 si, belediye bütçelerine her yıl genel gelirlerinin en az % 5 i oranında ödenek konulması kararlaştırılmıştır.

Mezkûr payların toplamı alındığında netice itibariyle il özel idareleri bütçelerinden % 29,5, belediyeler bütçelerinden % 16,5 veya % 17 oranında pay kesilmesi bahis konusu bulunmaktadır. Her hangi bir bütçeden bu miktarda yapılacak kesintilerin neyi ifade edeceği arzdan vârestedir. Kaldı ki, bu mahalli idarelerimiz gelirlerinden ayrılması mecburî kılınan paralar bunlardan ibaret değildir. Nitekim bu meyanda il özel idareleri için 4159 sayılı Kanuna göre Arazi ve Bina vergileri tahsilâtından köy idareleri sermaye payı namı ile ayrılıp İller Bankasına gönderilen % 3 leri, her ikisi için 4109 sayılı Kanun mucibince asker aileleri yardımına tahsis edilmesi gereken % 2 leri, 5434 sayılı Kanun uyarınca T. C. Emekli Sandığına yatırılan bütçelerindeki aylık veya ücret bölümlerindeki ödeneklerin % 1 lerini veya miktarı Sandıkça tesbüt edilen yönetim giderleri iştiraklerini misal olarak göstermek mümkündür. Bu takdirde payların tutarı il özel idarelerinde % 35 e, belediyelerde % 20 ye, ulaşmaktadır.

Bu hal yeni bir kanun tedvini sırasında bu mahallî idarelerimizin bütçeleri durumunun katıyen nazarı itibara alınmadığını, kendilerine yeni yeni mükellefiyetler tahmil edildiğini göstermektedir. Haddizatında normal gelir kaynakları temin edildiği takdirde bunun bir dereceye kadar tevizi mümkün ise de bilinen bir hakikattir ki, bu mevzu da hiçbir zaman ciddi bir şekilde ele alınmamıştır. 1948 yılında yayınlanan 5237 sayılı Belediye gelirleri Kanununun hiç olmazsa belediye gelirlerini istenilen seviyeye erdirtireceği tahmin edilmiş ve de kısa bir uygulama süresi bunun realiteye uymadığını açıklamıştır. İl özel idarelerinin başlıca gelir kaynaklarını teşkil eden bina ve arazi vergilerine 206 ve 309 sayılı kanunlarla yapılan misil zamları da tatminkâr bir netice vermemiştir. Hal böyle olunca sağladıkları gelirler esasen kendilerine kanunlarla tahmil edilen görevlerin ifasına kâfi gelmeyen bu idarelerimiz bütçelerinden bu kadar büyük oranlarda daha çok merkezi idare kuruluşları sayabileceğimiz teşekküllere yardım teminine tevessülün tatbikatta ne kadar müşkilât yarattığı, bu idareleri âdeta meflûç hale getirdiği şüphesizdir.

Keyfiyeti rakamlarla tesbit ettiğimiz takdirde son beş yıl içinde bahis konusu mevzuu yedi pay dolayısıyla il özel idareleri ve belediyeler bütçelerinden tefrik edilen miktarlar şöyledir.

a) İl özel idare bütçelerinden :

Payların cinsi	Yıllar				
	1958	1959	1960	1961	1962
İller Bankası ortaklık payı	5 356 726	5 389 245	8 008 948	7 315 385	8 205 860
Sivil savunma payı	123 324	510 014	563 353	744 317	783 704
Beden Terbiyesi payı	2 131 235	2 152 199	2 403 474	2 926 353	3 282 500
İş ve İşçi Bulma Kurumu payı	652 040	704 624	864 311	757 385	786 969
Halk Bankası payı	652 040	704 624	863 311	767 383	786 969
Korunmaya muhtaç çocuklar payı	1 203 627	1 304 020	1 409 255	1 724 925	1 531 106
İlk öğretim ve eğitim payı			(1) 56 327 219	40 480 252	
Yekûn	10 099 142	10 755 796	12 113 652	70 482 969	55 857 360

Yıl bütçelerinde bu şekilde bir tefrik yapılmadığı için hakiki rakam bulunamamıştır.

b) Belediyeler bütçelerinden :

Payların cinsi	Yıllar				
	1958	1959	1960	1961	1962
İller Bankası ortaklık payı	13 686 904	18 893 305	20 472 109	28 832 489	27 131 784
Sivil savunma payı	1 995 308	2 173 810	2 201 406	2 393 021	2 939 609
Beden Terbiyesi payı	9 916 782	13 797 030	16 308 794	20 001 154	21 131 590
İş ve İşçi Bulma Kurumu payı	2 885 324	4 143 250	4 189 464	4 719 889	6 111 474
Halk Bankası payı	1 749 202	3 352 878	3 361 700	3 393 021	2 939 609
Korunmaya muhtaç çocuklar payı	2 241 448	5 300 879	5 305 302	5 381 661	6 803 585
İlköğretim ve eğitim payı				27 059 015	35 150 232
Yekûn	32 474 968	46 661 352	51 938 771	85 751 279	102 854 942

(1) Bu rakama il özel idareleri bütçelerinden ilköğretim ve eğitim konusunda yapılan diğer giderler de dâhildir.

Bu rakamlar da göstermektedir ki, gerek il özel idarelerinin ve gerekse belediyelerin bu yükten kurtarılmaları ve bilhassa Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı ile kendilerine tahmil edilmek istenilen yatırımlarına imkân verilmesi artık bir zaruret haline gelmiştir. Esasen bu iki mahallî idaremiz bugün istihdam ettikleri personel maaş ve ücretlerini dahi ödeyemez bir durumdadırlar. Kısacası kendileri yardıma muhtaç bir vaziyette olup borçları tutarı bir milyar lira civarındadır. Bu sebeptendir ki, çok defa bu kanuni payları tediye edememekte ve her yıl ilgili idarelere olan borçları tutarı kabarmaktadır.

Burada malî tevzin sistemimizin tersine işliyen tatbikatına da bir nebze temas etmek yerinde olacaktır. Bilindiği üzere Devlet gelirlerinden şu veya bu şekilde gerek il özel idarelerine ve gerekse belediyelere yardımlarda bulunulmaktadır. Bunlar birincilerde umumiyetle direkt bir şekilde, diğerlerinde bâzı vergi ve resimlerden pay verilmesi suretiyle cereyan etmektedir. Bir taraftan verilen paraların diğer taraftan kanuni pay adı altında geri alınmasının muhasebe kaidelerine uymadığı bir hakikat olduğu gibi ihdas edilen malî formalite'lerin çeşitli tedahüllere sebebiyet verdiği de muhakkaktır. Mer'î mevzuatımız uyarınca son yıllarla Devlet gelirlerinden il özel idarelerine ve belediyelere vâkı yardımların nevi ve miktarı aşağıdaki cetvellerde gösterilmiştir.

a) İl özel idarelerine yapılan yardımlar :

Yardımanın nev'i	Yıllar		
	1957	1958	1959
İl ve köy yollarına	75 696 292	40 174 317	31 582 435
Köy içme sularına	26 690 281	17 998 802	30 000 000
Millî Eğitime	14 699 628	14 987 131	12 312 631
Tarım hizmetlerine	531 510	287 608	417 427
Çeşitli hizmetlere	5 145 319	2 725 627	436 521
Yekûn	112 763 570	76 243 485	83 755 014

b) Devlet gelirlerinden pay namı ile belediyelere verilen paraları :

Payın nev'i	Yıllar				
	1958	1959	1960	1961	1962
Gümrük	30 901 560	73 204 638	92 052 471	82 043 960	105 272 832
Tekel	14 483 611	17 771 609	30 056 314	23 310 740	24 174 995
Dellâliye	392 846	541 412	599 735	546 177	672 183
Gelir Vergisi	67 377 142	82 550 609	100 003 693	126 659 235	123 715 536
Akar yakıt	9 014 083	13 666 665	13 200 001	17 200 000	17 793 999
Trafik	3 433 667	4 482 707	4 784 000	5 375 751	5 344 374
Yekûn	125 609 909	192 517 640	249 697 214	255 137 463	276 973 919

Demek oluyor ki Devlet gelirlerinden verilen bir bütünün il özel idarelerinde aşağı - yukarı altında biri, belediyelerden üçte biri yine tekrar geri alınmaktadır. Hal böyle olunca mahallî idarelerimize Devlet gelirlerinden vâkı yardımların mâna ve kıymetlerini kaybettikleri şüphesizdir.

Diğer taraftan bu idareler bütçelerinden kendilerinin takviyesi cihetine gidilen teşekküller zamanla tarihî tekâmüllerini tamamlamışlar, malî bakımdan az-çok kendilerine yeterli hale gelmişlerdir. Bunun en güzel misalini Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü teşkil etmektedir. Spor - Totonun ihdasıyla mezkûr teşekkülün bu neviden yardımlara artık ihtiyacı kalmadığı gibi bilâkis kendi saha-

sında zikredilen idarelerimize elini uzatabilecek bir durum iktisabettiği bir vaktadır. Bu misali daha da çoğaltmak mümkündür. Nitekim Halk Bankası ve İş ve İşçi Bulma Kurumlarında olduğu gibi.

İlköğretim ve eğitim mevzularına gelince bugünkü anlayış muvacehesinde belediyelerin ilköğretim ve eğitim konusunda bir görevleri bulunmadığından bu idarelerin pay vermeleri uygun görülmemiştir.

İşte bu görüş neticesidir ki, hazırlanan bu tasarı ile gerek il özel idareleri gerekse belediyeler bütçelerinden muhtelif teşekküllere bâzi kanunlar mucibince ayrılması mecburi kılınan payların umumiyetle kaldırılmaları muvafık görülmüş, sadece İller Bankası isminden de anlaşılacağı üzere bu mahallî idarelerimizin bir nevi ortaklığı mahiyetinde bulunduğundan kendisine verilen paylar bundan istisna edilmiş, ancak onun da şumulü daraltılmıştır.

Madde 1. — 13 . 6 . 1945 tarihli ve 4559 sayılı İller Bankası Kanununun 3 ncü maddesinin birinci fıkrasının (A) bendini tadil etmektedir.

Tasarı metninde bend yerine fıkra tâbiri kullanılmak zorunda kalmıştır. Çünkü mezkûr maddenin ikinci fıkrasında aynen (A, B, C, D, fıkralarında yazılı sermaye paylarının...) denmektedir.

Yürürlükteki maddede kanuni payların ayrılmasına esas teşkil eden «sonuçları belli olan son bütçe yılı içinde elde edilmiş bulunan tahsilât miktarı» mevzuunda bir değişiklik yapılmamıştır. Bu prensip aynen muhafaza olunmuştur. Yalnız bu tahsilât miktarından temsili gereken paralar sadece bütçeden yapılan yardımlara, Yol Vergisinin, çalışma ödevi tutarına, Arazi ve Bina vergilerinin il özel idarelerine devrinden doğan borçları karşılayacak miktarlarına, asker aileleri yardım tahsilâtına ve her türlü istikrazlarla bağışlara inhisar etmekte iken bunun şumulü genişletildiği gibi yeri kalmıyanlara da nihayet verilmiştir.

Bu sonunculara misal, Yol Vergisi çalışma ödevi tutarı ile Arazi ve Bina vergilerinin il özel idarelerine devrinden doğan borçları karşılayacak miktarlardır. Bunlar izaha muhtaç olmadıkları için üzerlerinde fazla durulmıyacaktır.

Diğerlerine gelince : Bütçeden yapılan yardımlar tâbiri yerine Devlet genel ve özel yardımları tâbiri ikâme olunmuştur. Bunun başlıca sebeplerinden birini bu idarelerimiz gelirleri için gerek Maliye ve gerek İşçileri Bakanlıkları tarafından yeniden hazırlanan tasarılar da ilmi bakımdan böyle bir tefrike yer verilmesi teşkil etmiştir. Bittabiî bu şekilde Devlete ait muhtelif vergi resimlerinden ayrılan paylar mezkûr terimin kapsamı içerisine girecektir.

Bağışların yanına mahiyeti aynı bulunan yardımlar da eklenmiştir. Örneğin il özel idareleri bütçesinden belediyelere yapılan yardımların da böylece istisnalar meyanına girmesi mümkün olacaktır.

Her türlü istikrazlar yeni Türkçe deyimini ile borçlanmalar olarak ayrıca metne alınmıştır.

Asker ailelerine yardım zammı tahsilâtı kanun veya tüzüklerle tahsis mahiyette kullanılacağı belirtilen paralar tâbiri içerisinde mütalâa edilmiştir. Böylece bundan gayrı bilhassa belediyeler için bahis konusu olan numaralama, fuhuş ve fuhuş yüzünden bulaşan zührevi hastalıklarla mücadele gelirlerinin, ekmeçlik un zamlarının da bu gruba ithalleri sağlanmış bulunmaktadır.

Bunun haricinde hakikî birer gelir addi mümkün olmayan her türlü taşınır ve taşınmaz mallar satış bedelleri, geri alınan paralar (eski terimiyle istirdatlar), fon, bağış ve yardımları, her türlü avanslar, giderlere katılma karşılıkları (Bugünkü masraflara iştirak hisseleri), geçen yıldan devreden nakit mevcutları, yatırımlar için ayrılan nakit artıkları yeniden istisnalar arasına dâhil edilmiş ve böylece hakiki mânasiyle öz gelirlerden pay ayrılması eihetine gidilmiştir.

Madde 2. — Paylarla ilgili olarak kaldırılan kanun maddesini göstermektedir. Bunlar sırasıyla. 8 . 2 . 1933 tarihli ve 2284 sayılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanununun 24 . 3 . 1950 tarihli ve 5652 sayılı Kanunla değişik ikinci maddesinin (B) fıkrası, 22 . 5 . 1938 tarihli ve 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanununun 19 ncü maddesinin (B,C) fıkraları, 21 . 1 . 1964 tarihli ve 4037 sayılı İş ve İşçi Bulma Kurumu kuruluş ve görevleri hakkındaki Kanunun 1 . 3 . 1950

tarihli ve 5562 sayılı Kanunla değişik 13 ncü maddesinin (B) bendi, 9 . 6 . 1958 tarihli ve 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 21 . 10 . 1960 tarihli ve 107 sayılı Kanunla değişik 37 nci maddesinin (Ç) fıkrası, 5 . 1 . 1961 tarihli ve 222 sayılı İlk öğretim ve eğitim Kanununun 76 nci maddesinin 1 nci fıkrasının (C) bendleridir.

Burada da birinci maddede bahsedildiği üzere muhtelif kanunlarda bend yerine sehven kullanılan fıkra tâbirleri ahengin bozulmaması bakımından tasarı metnine aynı şekilde alınmışlardır.

Yukarıda tafsilâtlı bir şekilde malûmat verildiği için bu madde münasebetiyle ayrıca izahata mahal bulunmadığı mütalâa edilmektedir.

Geçici madde — İl özel idareleri ile belediyelerin 2 nci maddenin 1, 11, 111 ve IV ncü bendlerinde bahsi geçen paylar dolayısıyla birikmiş borçların bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar ilgili idareler adına yatırılmamış kısımlarının ödenmiyeceğini açıklamaktadır.

Kanuni müstenidatı kaldırılmış bulunan bu borçların ödenmesinin yerinde olamayacağı mütalâa edilmiştir. Kaldığı zaten il özel idarelerinin ve belediyelerin bunları ödemeye malî takatleri de müsait değildir. Esasen sırf mezkûr sebepten dolayıdır ki bu hal ortaya çıkmıştır. Binnetice bunda ısrarın bir mânası olamayacağı bedihîdir.

Esasen Maliye Bakanlığınca uzun bir süredir üzerinde çalışılmakta bulunan bir kanun tasarisında bu borçların tahkimi veya icabında tasfiyesi derpiş edilmektedir. Bu madde ile bu husustaki faaliyetlere biran evvel bir veçhe verilmiş olacaktır.

Madde 3. — Yürürlüğe taallûk etmektedir.

Madde 4. — Yürütme ile ilgili bulunmaktadır.

İçişleri Komisyonunun raporu

Millet Meclisi
İçişleri Komisyonu
Esas No. : 1/853
Karar No. 46

14 . 5 . 1965

Yüksek Başkanlığa

İl özel idarelerinin ve belediyelerin gelirlerinden pay ayrılmasına dair mevcut kanunlardaki bâzı maddelerin değiştirilmesine, bâzı maddelerin kaldırılmasına dair olan kanun tasarısı, ilgili Bakanlık temsilcilerinin iştiraki ile komisyonumuzda görüşüldü :

Tümü üzerinde cereyan eden görüşmeler neticesinde, gerekçede sarahaten izah olunan hususlar, komisyonumuzca da yerinde mütalâa edilmiş, belediye ve özel idarelerin malî külfetlerini hafifletmek maksadına mâruf olarak hazırlanmış bulunan tasarı aynen kabul edilmiş ve mevzuun lüzum ve ehemmiyeti de göz önünde bulundurularak öncelik ve ivedilikle görüşülmesi temenniye şayan görülmüştür.

Havalesi gereğince Plân Komisyonuna tevdi buyurulmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan
Uşak
A. R. Akbıykoğlu
Aydın
M. Gedik
İstanbul
Z. Altınoğlu

Sözcü
İstanbul
R. Ülker
Bursa
E. R. Akyürek
Ordu
Y. İ. Ağaoglu

Adana
A. Bozdoğanoglu
Giresun
N. Erkmen
Sivas
R. Günay

Afyon K.
A. Yılmaz
Kastamonu
O. Z. Oktay
Tokat
M. Kazova

İmzada bulunamadı

Bütçe Plân Komisyonunun raporu

Millet Meclisi
Bütçe Plân Komisyonu
Esas No. : 1/853
Karar No. : 55

28 . 5 . 1965

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Komisyonumuza havale edilmiş bulunan, «İl özel idarelerinin ve belediyelerin gelirlerinden pay ayrılmasına dair mevcut kanunlardaki bâzı maddelerin değiştirilmesine, bâzı maddelerin kaldırılmasına dair kanun tasarısı» ilgili Hükümet temsilcilerinin de iştirakiyle incelendi ve görüşüldü :

Kanun tasarısında; belediyelerin muhtelif kanunlarla muhtelif müesseselere yükledikleri ödeme paylarının ağır malî yük olması sebebiyle asıl faaliyetlerini aksatmasına binaen bu paylarla ödiye-medikleri bâzı paraların kaldırılması veya kolaylaştırılması derpiş olunmaktadır.

Tasarının 1 nci maddesiyle değiştirilmek istenen fıkra şöyledir : A) İl özel idareleriyle belediyelerin yıllık gelirleri tahsilâtının yüzde beşi (Bu gelirlerin belirtilmesinde, il özel idareleriyle belediyelere bütçeden yapılan yardımlar, Yol Vergisinin çalışma ödevi tutarı, Arazi ve Bina vergilerinin il özel idarelerine devrinden doğan borçları karşılayacak miktarları, asker ailelerine yardım zammı tahsisatı ve her türlü istikrazlar ve bağışlar hesaba katılmaz.)

Tasarının 1 nci maddesindeki yeni metinde de görüleceği üzere yüzde beş payın hesaplanmasındaki hesaba katılmıyan kısımlar âcil ihtiyaçlar dikkate alınarak çoğaltılmaktadır.

İkinci madde ile kaldırılan hükümler muhtelif müesseselerin sermayesini veya fonunu artırmak veya temin etmek gayesiyle belediyelerden alınan hisselerle dairedir. Şöyleki :

I - 8 . 6 . 1933 tarihli ve 2284 sayılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanununun 24 . 3 . 1950 tarihli ve 5652 sayılı Kanunla değişik bankanın sermayesinin nelerden terekkebettiğini belirten, 2 nci maddesinin (B) fıkrası : İl özel idareleriyle belediyelerin her yıl gelirlerinin yüzde 1/2 sinden aşağı olmamak üzere bütçelerine koyacakları iştirak hisseleri,

II - 29 . 6 . 1938 tarihli ve 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanununun Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğünün ve ona bağlı teşkilâtın gelirlerini belirten 19 ncu maddenin (B) ve (C) fıkrası ; B) Vilâyet hususi idare bütçelerine bir sene evvelki nakdî tahsisat, C) Geliri elli bin liradan fazla olan belediyelerin bir sene evvelki tahsilât yekûnlarının yüzde dördü,

III - 21 . 1 . 1946 tarihli ve 4837 sayılı İş ve İşçi Bulma Kurumu, kuruluş ve görevleri hakkındaki Kanunun 1 . 3 . 1950 tarihli ve 5562 sayılı Kanunla değişik, kurumun gelirlerini sıralıyan 13 ncu maddesinin (B) bendi.

B) bütçeleri yüz bin liradan iki milyon liraya kadar olan belediyelerce gelirlerinin yüzde yarımı ve bütçeleri iki milyon lira ve daha fazla olan belediyelerce gelirlerinin yüzde biri olarak bütçelerine konacak ödenekler (İl ve belediye bütçelerinde bu maksat için ayrılan ödenekler hiçbir suretle başka bölüme aktarılamaz ve ilk altı ay içinde tahakkuk ettirilerek kurumun adına ve hesabına ödenir),

IV - 9 . 6 . 1958 tarihli ve 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 21 . 10 . 1960 tarihli ve 107 sayılı Kanunla değişik, sivil savunma fonunun nelerden meydana geleceğini gösteren 37 nci maddesinin (C) bendi : C) Özel idarelerle belediyelerin bütçelerindeki gelirlerinin % yarımı (Özel idarelerle Belediyelere genel bütçeden yapılan yardımlar, asker ailelerine yapılan yardım zammı ödeneği ile her türlü borçlanmalar, bağışlar ve mülk satışları hariç).

V - 5 . 1 . 1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun ilköğretime ait gelir kaynaklarından bahseden 76 nci maddenin (C) fıkrası : C) Belediye bütçelerine her yıl genel gelirlerinin en az % 5 oranında konulacak ödenek.

Anlaşıyor ki, yeni kurulan veya sermayesinin artırılması düşünölen bazı müesseseler belediyelerin gelirlerinden finanse edilmiş ve memleketimiz de zaten maddi zaruretler içinde olduğundan bihakkin vazife göremiyen belediyeleri âtil bırakacak yükler tahmil edilmiştir.

Kanun teklifi metninde mevcut geçici madde ile ikineci maddede tadadedilen V numaralı bendeki ilköğretim ve eğitim kurumlarına ayrılan payların ödenmemiş kısımlarının da ödenmesine devam olunması istenmektedir. Komisyonumuzda Millî Eğitim hizmetlerinin ehemmiyeti ayrıca şayanı takdir görölmüşse de, belediyelere sağlanan malî rahatlığın kısıntılı olmasını, günden güne gördüğü âmme hizmeti artan belediyelerin bir nebze daha rahatlayabilmesi gayesiyle, ödenmeyen payların affedilmesinin ikineci maddede sayılan bendlerin tamamına şamil olması sağlanmış ve geçici madde bu istikamette değiştirilmiştir.

Gördüğü hizmetin ehemmiyeti izahtan vareste bulunan belediyelere imkân sağlayacak olan tasarrının diğere maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Öncelik ve ivedilikle görüşölmek ve Genel Kurulun tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan Aydın <i>İ. Sezgin</i>	Sözcü Sakarya <i>N. Bayar</i>	Kâtip Nevşehir <i>A. B. Numanoğlu</i>	Adana Muhalefim (Muhalefet şerhi ilişiktir) <i>K. Sarıbrahimoğlu</i>
Ankara <i>İ. Seçkin</i> Çanakkale <i>Ş. İnan</i>	Aydın <i>O. Apaydır.</i> Erzincan <i>H. Atabeyli</i>	Balıkesir <i>A. A. Bolak</i> Erzurum Söz hakkım mahfuzdur <i>A. Şenyurt</i>	Bursa <i>A. Türkel</i> Erzurum <i>N. Diler</i>
Giresun <i>İ. E. Kılıçoğlu</i> Manisa <i>H. Kubat</i>	İstanbul <i>M. Güven</i> Mardin <i>E. K. Aybar</i>	İzmir <i>N. Kürşad</i> Rize <i>E. Y. Akçal</i>	Kars <i>K. Okyay</i> Trabzon <i>A. Ş. Ağanoğlu</i>

Muhalefet Şerhi

Bu tasarı ile belediyelerin, binnetice belde halkının spor, eğitim, işçilere yardım gibi sosyal ve kültürel faaliyetlere katılma payları kaldırılmaktadır. Bu ihtiyaçlar devam edeceğine ve Devlet olarak da karşılamak zaruri bulunduğuna göre, umumi bütçeden karşılanacak demektir. Yani, topyekûn milletten alınan vergilerden karşılanacaktır.

Millet deyince Türkiye'de, % 70 halkının köylerde yaşadığını hatırdan çıkarmamak, şehirde yaşayanlardan da medeni imkânlardan faydalananların sayısının mahdud olduğunu kabullenmek iktiza eder.

Beldenin medeni araç ve gereçlerinden faydalananlar umumiyetle varlıklı veya en azından orta hallilerdir. Ayrıca Belediye ve Devlet imkânları ile yapılan âmme hizmetlerinden rant geliri ve sair suretlerle çoğu zaman aşırı gelir temin ederler de bunlardır.

Bu tasarı ile işte bu mutlu azınlığın yükü hafifletilmek ve geniş ve fakir kütlelere yeni yüklerin zemini hazırlanmak istenmektedir. Bu tutum, sosyal Devlet ve sosyal adalet esaslarına aykırıdır.

Ayrıca bu tasarı, köylü, şehirli ayırımını biraz daha kesin ve keskin hale getirmektedir. Şöy'e ki; Köy Kanunu ve plân tasarısı, köy halkına köy işlerinde ve toplum kalkınmasında çeşitli nakdi veya bedenî mükellefiyetler yüklemiştir. Kaldırılmak istenen hükümler binnisbe de olsa şehirlilere

de bunlara mütenazır mükellefiyetler tahmil ediyor mânasını taşımaktadır. Bu tasarı ile yarım yamalak olan ve tatminkâr olmaktan uzak bulunan tevazünde bozulmuş oluyor. Halk kütlelerine yüklenen mükellefiyetlerde oturdukları yerin köy veya şehir oluşuna göre tefrik yapılıyor demektir ki; bu durum Anayasanın eşit hak mükellefiyet prensibine de zıttır. Bu bakımdan Anayasanın ihlâl edildiğini iddia etmek dahi mümkündür.

Belediyeleri güçlendirmek için vergileri kaldırmak, fakir halkın vergileri ile yardımlarda bulunmak yerine, modern Belediyecilik esaslarına uygun şekilde Belediye vergi ve cezaları mevzuatını ıslah ile Belediye gelirlerini artırmayı düşünmeliyiz. Bu yol günlük politika bakımından iktidarlar için sakıncalı olsa da, halk ve uzun vâdede şehirlerimiz için de faydalı ve hattâ elzemdir. Sosyal Devlet vecibeleri ile de bu günkü durumun devamı bağdaşamaz. Devlet imkânlarından faydalanan âdilâne ölçüler içinde bu masraflara iştirak ettirilemezse modern Devlet anlayışına uygun hareket edilmiş olmaz. Bir kısım kimselerin haksız menfaatler temin etmesinin en emin yolu açılmış veya kapatılmamış olur. Bu halin de sosyal ve ekonomik sakıncalarını izahtan vâreste sayarım.

Bu sebeplerle tasarıya muhalifim.

Adana Milletvekili
Kemal Sarıbrahimoğlu

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

İl özel idarelerinin ve belediyelerin gelirlerinden pay ayrılmasına dair mevcut kanunlardaki bâzı maddelerin değiştirilmesine, bâzı maddelerin kaldırılmasına dair kanun tasarısı

Hükmi değiştirilen paylar

MADDE 1. — 13 . 6 . 1965 tarihli ve 4759 sayılı İller Bankası Kanununun 3 neü maddesinin (A) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«A) İl özel idareleri ile belediyelerin yıllık gelirleri tahsilâtının % 5 i (Bu gelirlerin hesaplanmasında; her türlü taşınır ve taşınmaz mallar satış bedelleri, geri alınan paralar, Devlet genel ve özel yardımları, İmar ve İskân Bakanlığı emrinde toplanan fondan yapılan bağış ve yardımlar, her türlü avanslar ve borçlanmalar, giderlere katılma karşılıkları, geçen yıllardan devreden nakit mevcutları, yatırımlar için ayrılan paralar artıkları, kanun veya tüzüklerde tahsisi mahiyette kullanılacağı belirtilen paralar ayrık tutulur.)»

Kaldırılan paylar

MADDE 2. — I - 8 . 6 . 1933 tarihli ve 2284 sayılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanununun 24 . 3 . 1950 tarihli ve 5652 sayılı Kanunla değişik 2 neü maddesinin (B) fıkrası,

BÜTÇE PLÂN KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

İl özel idareleri ve belediyelerin gelirlerinden pay ayrılmasına dair mevcut kanunlardaki maddelerin değiştirilmesine, bâzı maddelerin kaldırılmasına dair kanun tasarısı

MADDE 1. — Tasarımın 1 neü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Tasarımın 2 neü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Hükümetin teklifi

II - 29 . 6 . 1938 tarihli ve 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanununun 19 ncu maddesinin (B) ve (C) fıkraları,

III - 21 . 1 . 1946 tarihli ve 4837 sayılı İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri hakkındaki Kanunun 1 . 3 . 1950 tarihli ve 5562 sayılı Kanunla değişik 13 ncu maddesinin (B) bendi,

IV - 9 . 6 . 1958 tarihli ve 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 21 . 10 . 1960 tarihli ve 107 sayılı Kanunla değişik 37 nci maddesinin (C) fıkrası,

V - 5 . 1 . 1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 76 nci maddesinin 1 nci fıkrasının (C) bendi,

Yürürlükten kaldırılmıştır.

Birlikmiş paralar

GEÇİCİ MADDE — İl özel idareleriyle belediyelerin 2 nci maddenin I, II, III ve IV ncu bendlerinde bahsi geçen paylar dolayısıyla birlikmiş borçlarının kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar ilgili idareler adına yatırılmamış kısımları ödenmez.

Yürürlük

MADDE 3. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 4. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

22 . 4 . 1965

Başbakan	Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı
S. H. Ürgüplü	S. Demirel
Devlet Bakanı	Devlet Bakanı
H. Ataman	M. Altınsoy
Devlet Bakanı	Adalet Bakanı
Ş. İnal	İ. Baran
Millî Savunma Bakanı	İşleri Bakanı
H. Dinçer	İ. H. Akdoğan
Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı
H. Işık	İ. Gürsan
Millî Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı
C. Bilgehan	O. Alp

Bütçe ve Plân Ko. değişikliği

GEÇİCİ MADDE — İl özel idareleriyle belediyelerin 2 nci maddede bahsi geçen paylar dolayısıyla birlikmiş borçlarının kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar ilgili idareler adına yatırılmamış kısımları.

MADDE 3. — Tasarımın 3 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Tasarımın 4 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Ticaret Bakanı	Sağ. ve Sos. Yar. Bakanı
M. Zeren	F. Sükan
Gümrük ve Tekel Bakanı	Tarım Bakanı
A. Topaloğlu	T. Kapancı
Ulaştırma Bakanı	Çalışma Bakanı
M. San	İ. S. Çağlayangil
Sanayi Bakanı	En. ve Tabii Kay. Bakanı
A. N. Erdem	M. Turgut
Trz. ve Tanıtma Bakanı	İmar ve İskân Bakanı
Ö. Z. Dorman	R. Iskenderoğlu
Köy İşleri Bakanı	S. Öztürk